

Nemzeti Társalkodó.

November' 12-dik napján 1851.

Canning emléke. (Végzet.)

Canning, mint általában, a' kereskedést, a' lehetőségig, szabaddá tenni munkás volt, mert tudta; hogy az, mentől tágasabb körben mozoghat, annál virágzóbb leszz, 's így a' nemzet jóllétét inkább előmozdítja, éppen ugy célban vette, különösen, a' gabona kereskedés felmentését a' terhelő bilincsek alól. — A' közönséges békeség helyreállása Európában, 1815-b. az ánglusokra nézve, sok jövedelem kutfőket megapasztott, melyek, a' háboruban nyitva állottak, a' mi természetesen, szükségét és drágaságot huzott maga után. Ennek megszüntetésére szolgáló eszköznek hitték, a' hazai gabona termesztés előmozdítását és nagyobb virágzásba hozatalát, de az út és mód, melyen, erre eljutni akartak, nem volt célrányos, mert halitéleten épült. Azzal kívánták t. i. a' földmívelési szorgalmot mentől nagyobb jutalomról bizonyossá tenni, hogy a' külföldi gabona bévitele elébe gátot vetettek, 's azt szerfelett nagy vámmal terhel-

ték, egy 1815-b. költ 's 1822-b. valamennyire mérsékelt bill erejénél fogva. — A' következés megmutatta ezen okoskodás csalfa voltát, mert a' nagy tilalom, a' földmivelők monopoliumát eszközlé, 's a' gabona árát, kivált egynehány terméketlen esztendő béállításával, annyira felrugtató, hogy ez a' munka bérével, éppen nem állott tekintetben, 's így, a' nemzet fábrikákban és manufacturákban dolgozó classissa éelme megszerzésére még alkalmatlanahá tevődött, az inség nagyobbra terjedett, a' panasz közönségesebb lett. Ennek meg orvoslására, Canning egy módot javallott az alsó háznak 1827b. 's azt ott, már fő minister korában, keresztül is vitte, mely szerént a' külföldi gabona bévitele, mérsékelt de szállitható vagy nevedkedhető vám mellett, megengedődött, a' szerént a' mint a' gabona árra a' hazában, bizonyos meghatározott summánál feljebb hágott vagy alább esett. — Ezzel oda nézett Canning, a' mint az alsó házban magát kifejezte, „hogy a' nemzetnek, a' társaság mostani állapotjában egyaránt szükséges, de egymásra irigykedő két osztályai (t. i. a' földmivelőké és fábrikásoké) vegyék azt észre valaha, hogy a' világ tágas mind a' kettőnek helyet adni, 's hogy egyik jóllétének nem kell többé, a' másik insége szükséges okának lenni.“ Ezen valódi nemes szándékában is czélt azomban nem ért, mivel a' felső ház, Wellington indításából, javallatját visszaveté, leginkább személyes gyűlölségből: mert

nem szivellhették — — — egy plebe jus-
nak, táalentom, lelki műveltség és érdem által,
a' születés felébe emelkedését. Csak ugyan,
bizonyos módosítással éppen Wellington,
Canning helyébe lépve, vitte-ki 1828-b. a'
gabona kereskedés szabadabbá tételét! —

Az emberiség lelkétől vezéreltetve aján-
lá Canning, az 1824-diki ülésben, és ki is
vitte azt, hogy a' szerencsen rabvásár tengeri
tolvajssággá bélyegeztessék, 's minden bri-
tanniai alattvaló ki azt üzné, tengeri rab-
lónak nézettessék. — A' következő parlamenti
ülésekben, az ország belső állapotján, más
tekintetben is nevezetes jobbitások estek. E'
szerént, a' jury v. esküttek intézete — ez
a' személyes szabadság palladiuma — nagyobb
kiterjedést kapott, és jobb rendben vétetett,
valamint a' vádló törvényeknek megtisztalá-
sára a' közép idő salakjától, nevezetes lépés
történt az 1826-ki ülésben: mely szerént a'
lopást illető, különböző időkben költ, egy-
mással néha merőben ellenkező, törvények
czélarányoson egyetlen egy státutumban fog-
laltattak. Mennyire szükség volt pedig ezen
tekintetben, az igazság kiszolgáltatása réfor-
málására, megtetszik mind abból, hogy már
I. Jákob idejében, ez előtt két századdal,
cancellarius Bacon sürgette a' tolvajsságot il-
lető törvények' ujból által nézését, mind pe-
dig azon világosításból, melyet az ország er-
kölcsei állapotjáról, az említett törvényjavallat-
latnak az alsó ház elébe terjesztéskor, bel-

ső státustitoknok Peel (olv. Píl) adott. E szerint az ángliában 1825-b. elkövetett 14,437-re menő mindennemű vétkes tettekből 12,530 tolvajság volt, valamint az utolsó hét esztendőben, a' törvényszékek csupán tolvajságra, mindössze 43,000 ítéletet mondtak.

Hálával és ragaszkodással ismeré-meg az ánglus nemzet Canning érdemeit, ki, a' király tekintetét és jussai oltalmazását, a' nép szabadságával és jóllétével egyeztetni tudta, 's megmutatta, hogy ebben áll egyedül a' korona fényje. Ez a' nemzeti hajlandóság magyarázza-meg azt, hogy Canning nem csak az ugy nevezett ministerialis részt kötelezte-el, hanem az ezzel ellenkezőt is megtudta nyerni, 's idejében, az alsó házból szinte minden oppositio eltűnt, mely előtte tántorom és a' nép kedve bírása által, az országlószékre nézve félelmes kezdett volt lenni. Canning fel-lépe a' kormányra, 's a' bizodalom melyet nemes gondolkodása, emberi érzése, 's ajakiról ömlő ékes beszéde, hazafi társai szívében gerjesztett, meggyőzött minden ellentállást, és legerősebb ellenkezőit barátivá tette.

Canning politikai munkássága idejére, mikor elsőben külső minister volt, egy történet csak-ugyan homályt vet, 's a' historiai igazság kívánja, ennek el nem halgatását. Ezen történet, a' tilsiti békeség következtül 1807-b. Koppenhágának akkor szeptember elejével meglövöldöztetése az ánglusok által, és a' dániai flotta erőszakos elhurczolása: kétségen kívül egy, az ánglia egoismu-

son alapított politikájának és kalmár intereszszéjének, legrutabb vonásai közzül. Azon erősség, melyet az akkori ministerium ánglia ön oltalmazásából vett, mely szerént megkivánta előzni a' francziákat abban, hogy kényszerithessék a' dánusokat erejeket ánglia ellen fordítani, — a' mi tehát egy, csak megeshető dolgon vólt alapítva — nem mentheti ki azon tettet, mely, a' nemzetek törvényjét, az emberiség jussát, és minden neme-sebb politikát egyaránt kigunyolt. 'S ha Canning ezt nem is akadályoztathatta-meg, — de, tagja vólt az ilyent rendelő kormánynak. Azomban tegyük azt is ide — a' nap sincs föltek nélkül, azért még is nem szünik-meg, nap lenni!

Ha következést huzva a' mondottakból, röviden akarjuk meghatározni — ki vólt Canning? erre a' felelet — *a' liberalismus képviselője kormányon ülve*. Senki azomban e' szót félre ne értse. A' liberalismus nem egyéb a' törvényes szabadságnál, melynél a' népek többet nem kívánhatnak, melyet a' fejedelmek meg nem tagadhatnak. Olyan a' szabadság mint a' levegő mely *oxygeniumból* éltető részből, *azotumból* fojtó szerből alkotva, tartja fenn a' lételt. Ezt, az *oxygenium* magára ellobogtatná, az *azotum* egyedül megfojtaná. Az országglásban is így kell az uralkodó hatalmat a' népek jussaival egyeztetni, 's a' kettő formál egy szép tökéletes egészet. Ezt példával is lehet a' historiából bizonyítani. Franciaország 1792-b. 1795-b.

és 1794-b. a' nemzeti convent alatt a' szabadság oxygeniumában — spanyolország II. Filep alatt, mint ma portugallia, a' despotismus azotumában élt. 'S mint a' végsők egymással határosok, azt ezen példákból is látjuk, Franciaországban akkor reszpublikában, a' szabadság fája árnyékában, a' pyrénéaesi félszigetben, a' királyi pálcza kormányja alatt, egyaránt a' legkeményebb despotismusra találunk. —

Ha már azt kérdi valaki, mi szükség éppen most, Canning emlékét ujjítani? erre, egy hasonlításban foglalt felelet van. A' Sz. Pálról nevezett Londoni nagy templom építő mestere *Wren*, oda temettetett, ezen egyszerű felyülirással, — „*si monumentum quaeris, circumspice, ha emléket keresed, nézz körül.*“ Ezt alkalmaztatva mondhatjuk, „ha valaki Canning emlékét keresi, nézzen szélyel a' mái politikai világban.“ Az 1830-d, esztendő juliussa 25-kén Európára, talám az emberi nemzetre nézve a' dolgoknak egészen új rendje kezdődött. Franciaországban fel-emelé zászlóját, a' határtalan hatalom, a' nép azt leverte. Temérdek, és emberi éstől előre nem láthatott következesek fejlődtek ebből Európában, 'söt az ujjítás lángja Amérikába is általcsapott. — A' népek szokatlan és eddig nem látott mozgásba jöttek, nyugtalanóság és bizodalmatlanság lelke békes országok kebelében erőt vett, thronusokat megrázó, egész nemzetek jóllétét hártató, ezerek inségét eszközlő véres táma-

dások zavarták-meg a' köz csendességet, fejedelmeket és alattvalókat egyesítő kötelek elszakadoztak, félelem, rémülés mindenütt, bizonytalanság majd minden státusok egymáshoz állásában, — mindenek figyelme és iparkodása a' békesség fentartására függesztve, 's még is minden éurópai status fegyverbe öltözve, és ellenséges helyheztetésben, békesség, és még is a' háboru minden terhei a' népeken — szóval oly állapot, milyent éurópa még soha se látott. 'S ha egy ily fontos időben körül tekintünk a' politikai világban, 's keressük azt a' nagy státusembert, ki a' fejedelmeket és népeket egymás iránt megtudja engesztelni, 's arra figyelmeztetni, hogy mind kettőjöknek, egy és nem elvált intereszszéjek van, ki egyfelől a' nemzetek bizodalmaival megtisztelve, ezeket arról meggyőzze, hogy az igazságos kivánságban is a' törvény határán túl lépni veszedelmes, másfelől az országlók előtt hitelessé tegye azt, hogy az idő lelkének ellenére törekedni, a' koronák fényjével, és thronusok elrendeltetésével nem egyezik, szóval, ki a' mindenfelől öszve tódult politikai zivatarokat és szélveszeket — mint Neptunus az Aeolus szeleit — lecsilapítsa, 's mint védangyala a' közönséges békességnek, — de a' melyel éurópa meg ne szégyellje magát, — úgy jelenjék-meg; ha keressük ezt a' nagy státusembert, mondjuk -ki *Canninget*, — nem találjuk. — Ha *Canning* élne, — szinte bizonyosan erősíthetjük, — *Don Miguel*, —

— — — nem gyilkolná népét, a' tiszteletre méltó királyi nevet nem mocskolná; a' legitimitást nem gunyolná, valamint nem látnók azon jelenést, — — — —

Méltó a' gyász, azért ily ember hamvai felett. Nem csak nagy británia ministe-
re, a' emberiség polgára volt ő — a' szabad-
ság és köz jó előmozdítását tette élte fő cél-
jává, 's nem tölté erszényét azon kincstárból
melynek első Lordja volt, de szegénységbe
halva meg, gyermekeinek, csak érdemét, di-
csőségét és szép emlékezetét hagyta örökségül.

Midőn minden külső czimek és jelek me-
lyeket a' hiúság felgondolt, a' halvélekedés
meggyökereztetett, elenyésznek, mikor el-
felejtették azon földi nagyok emlékeze-
tét, kiket csak az egyidejűek a' latson hizelkedé-
se és haszonlesése állított magosra, Canning
neve akkor-is fénylik, akkor-is mindenek
száján forog, mindenek szívében él, bár egy,
csak rövid és egyszerű, de az idő hatalmát
nem ismerő czimmel. — Ez a' czim: *Canning*
az emberiség barátja volt! —

Illum aget, penná metuente mori
Fama superstes! —

Szilágyi Ferencz.
Professor.

Lackó legelőször jár a' városba.

K knak ismét egy szép vasárnap
délutánnya vala, öröm 's vigasság zajja ter-

jede-el ismét a' falu utzáin. Itt meg ott virgonc székely gyerköcök tsoportoztak, vagy kergetödztek, amott serdülő leánykák futottak cicét, az idösebbek tsinos házaik előtt üldögeltek innepi öltözettyeikbe 's mosolyogva nézték e' vidám elevenséget. Künn ült az öreg *Gecö Balá's*-is, testvér öttse *Gecö Andrással* beszélgetve, lábainál, telkének 's igaz uton szerzett vagyonkájának hiv örzöje, *Lombos* nevezetü kutyája feküdt, egyetlen egy serdült fija *Lacko*, az ucca ajtoba állott szokása ellen méjjen elgondolkozva, 's úgy teccett, hogy a' szomszédba tántzolók ujjongatását, és a' sarkantyuk, 's hegedük pengését, éppen oly kevésé halya mint a' távulról hallatco estvéli harangozás lassadan szaggatott egy forma ütéseit.

Éppen bé konditák a' takaradót, mikor *Gecö András* jó éccakát kiyánt bátyának, 's ez, ki könyvből alig, de ábrázatból annál jobban tudott olvasni, sajditya, holjár esze *Lackónak*, hozzája így szolla:

Te a' legények' táncát végig szoktad nézni, mi az oka hogy most feléje sem mész? Ünom ott ülni, felele *Lacko*,

B. Hát eddig hogy nem untad?

L. Nem tudom. Régebben mikor tsak akkora voltam, mint amazok tova, tudja ked, feléje se mentem a' táncnak, inkább szerettem nyargodozni alá 's fel; majd az utánn, egész nap táncot szerettemvolna nézni; most már a' mint veszem észre, a' hoz sints kedvem, úgy teccik szeretném én-is táncolni a'

legények között, de nints kordován tsizmám, se pántlikás kalapom, mikor veszen ked Apám Uram?

B. Nekem-is voltak ezek, mikor a' legények közzé állottam, de magam szerzeményiből vettem volt. Mit gondolsz Lacko, melyik leány nézne réád jo kedvel, ha ugy elegyednél a' falu legényei közzé, hogy egy kordován tsizma, 's pántlikás kalap érönyt se tudtál szerzeni? egy két sustáknak a' 'sehedbe is kellene lenni, hogy légyen mit vess a' hegedüsnek.

Lacko el halgatva gondolkozott egy darabot, végre egész hévvel így szolla:

Értem kedet Apám Uram. Jol mondja ked. — Legények közé, legény illik; az akarok lenni én-is.

B. Tsendesen Lacko, tsendesen. Sokszor kell fejszéddel fába vágnod, mig abbol tsak egy forint-is kiválik. Dolgoztál te addig-is, étledet jol megérdemletted, 's ha akarsz pénzt-is szerezhed; de bizony fijam a' pénzt szegény embernek bajjal adják.

L. Bizza ked reám a' bajt Apám Uram. Mostantól fogva kedért-is én akarok dolgozni; ugy akarok pedig dolgozni, hogy a' faluba egy legény se vágjon előmbe. Mindent el igazitok én, tsak mondja meg ked, hogy lesz leg jobb. Most menyek a' lovakkal az erdőre.

Eddig Lacko az erdőre, vagy mezőre mentekor, a' kenyér mellé túrot vagy szalonnát kért, ezt-is némelykor haragoston:

most halgatva, csak fejszét vett magához, 's midőn apja két pej kantzájival indult az erdőre, komoly szelid hangon jó éccakát kívánt anyának, ki férjétől csak hamar meghallá, mi változás történt fíjokban.

Eppen ömleni kezdének széjjel a' feljövő hold ezüst sugárai, midőn Lacko az erdőbe meg érkezett; a' mély tsendbe, csak a' lovak lábai dobogtatása hallott. Fickonk csak hamar neki vetkezett a' munkának, fejszéje tsapásaitól hangzani kezdett az erdő, sűrűn pattogott széljel a' bükk — forgáts, és egy nagy szálfá leterítve 's öles darabokra volt rodalva, míg lovaikkal meg érkeztek Lacko pajtásai. Ezek közzül némelyek tüzet raktak 's mig e' mellett nevetkeztek, a' többi időtöltésből segítői lettek Lackonak. Egy le dőlt tserfa hasító ékeket szolgáltatott a' sulyok botok mind jobban jobban dörögtek; 's kevés idő alatt egész kazal fája volt készen Lackonak. Éjfél után volt már az idő, midőn a' munkások le feküdtek.

Egy rövid, de semmi gondoktól nem háborított édes álom, új erőt öntött az ifjakba. Pitymallatkor, már mind talpon voltak, 's csak hamar othon termettek lovaikkal. Lackot öreg atya, egy helybe hagyományoslagással fogadta; anyja fejszéjét 's tarrisnyáját vette el kezéből, és tetétől fogva talpig nézve egyetlenit, mint egy vizsgálni láttatott, valyon nem erőltette-e meg magát a' heves ifjú? oh! mert az anyai szeretet kunyhóba palotába egyforma. Délnek for-

ro homokjain, 's Északnak jég hegyei között egy forma az anyai szív melege; 's ha van hűség, mely soha meg nem szegődött, az aggado anyájé az.

Gecő Balás háza most se látott ugyan szükségét a' mindennapiakban; de másként volt régebben. Gecő Balásnak a' gondviselés tartos jó egészséget, helyesen élni tudó értelmességet, tsendes vidám kedvet, vagyont, 's hiv nőjétől hat ép fíjat ajándékozott vala; és enyi jónak nem könnyen vette valaki szebb hasznát. Háromszori porrá égés tsak nevelte munkásságát, a' közönség' szükségére mindég nagyobb erszénye volt nyitva, két fiának ellenség előtt vesztéről azt tartotta: *hatbol kettő nem sok a' hazáért.* De ki nem görbed meg végre, az élet' vas veszeje súlya alatt? Négy még meg lévő fiából, kevés idő alatt hármat kelle a' sirhoz kísérni; 's e' tsapás az időst egyszerre öreggé tevé. Meg kezdette unni az életet Gecő, 's így gazdasága-is tsak hamar alább szállott, 's talán még alább száll vala, ha éppen most nem jött volna közbe azon kitsinynek tetcő környül állás, mely a' leg első férhúi érzést ébreszté fel Lackoba. Szorgalmatosan munkálodva éjjel, napot egyé tett ő, hogy a' mindennapin felyül valo-is légyen a' háznál. Most már a' szükölködő ismét tele kézzel ment ki az öreg Gecő házából, ismét lehetett valamit a' közönség hasznára szálni, 's ez meg egyszer szeretette meg az életet Gecővel, ki azt szokta mondani: *a' ki nem ad-*

hat a' közönség' hasznára, olyan mint az a' fiu, a' ki csak magát tudja táplálni, de öreg anyát nem; a' kinek pedig volna 's még sem ád, a' haza elömentire, az olyan mint a' mely fiu bövségben dobzodik, 's öreg anyját éhezni engedi. Azon eleven ki nézés, mosolygo vidámság, melyet a' munkásság természete szerént, Lacko ábrázatyára-is varásolt, hasonlobbá tették ötöt attyához, a' minek látása, Gecö Balás ifiui korát jutatóván eszibe a' két öregnek, új életet derítettek ezek' ismét virágzó házára.

Erdőről mezőrál minden bé volt már takarítva, midőn Gecö András, használván a' szép őszi napokat, menni szándékozott fiával a' városba. Hát ha te-is bé rándulnál Lacko egy szekér fával, így szollott az öreg Gecö, 's meg néznéd a' várost, sokat láthacc ott, a' mit még nem láttál, 's talám tanulsz is valamit.

Megyek holnap Apám Uram, felel Lacko, beszéltem már András bátyyal. Az öszen bé akarok szállítani egy néhány ölfát, egyebünk van már télire, legyen egy kis pénzünk is.

Frissen neki készült Lacko az utnak, felült rakott szekereére, füttyentett lovainak, 's a' Lombost maga után szollitva, kideregtett a' kapun fako szekereével. Jo útát kívánt az öreg Gecö Lackonak, annya pedig addig nézett a' szekér utánn mig csak láthatta. A' falu végén már várta Lackot András bátyya, 's hogy meg tanulya az útát, előlküldötte. Hamar

el értek a' Küküllőhez, füttyölve hajtott neki Lacko a' vámas hidnak, midőn egy ember szekere elébe toppanva: *vámot ötsém* azt kiáltya neki. — — — — — Lacko eddig nem halván hírét a' vámnak, hátra néz András bátyára mintha kérdené, mi dolog ez?

Fizess egy sustákat Lacko, így szollott Gecő András, 's eregy tovább.

Lacko fejét tsoválva meg fizetett, 's később az éjjeli meg háláskor, meg érté, hogy ennek így kell történni, mert a' hid sok pénzbe kerül — 'sat.

Elérkezének végre utosink a' város végéhez, hol több már előttök meg érkezett fás szekerek éppen terheik ujjolag rakássába forgolodtak.

Hát te Lacko, kérdé András, nem rakod-é újra szekeredet?

De minék? felel Lacko, jól van a' rakva.

A. Lássad Lacko, de egy darabot még is tsak szabadits ki, hogy amott a' nagy rakás fához adhasd oda vámba.

L. Minek a' vámot András báty? hiszen itt nints hid.

A. Ha vámot nem adsz bé nem ereszenek a' városba.

Meg adta Lacko a' vámot, 's bé hajtának a' városba. Itt vevők jönnek a' szekerekhez, meg nézik azokat elöl, hátul, alkudozni kezdenek, 's tsak hamar meg vesznek néhány szekér fát.

Hogy hattad a' fát ötsém? kérdi egy vevő Lackotól-is.

L. Tizen öt sustákon Uram.

V. Jaj ötsém be drága, hiszen tsak a' szekér derekába van egy kevés, még-is ha ugy meg volna szekered rakva, mint ezek né.

L. Azon biz egyiken sints egy szállal is több, mint az enyimen.

V. De látom én ötsém.

L. No biz Uram kügyend ugyan roszul lát. Ehejt a' város végén papunyázák fel né, tsak anyi ott a' fa mint az én szekeremen.

A' beszéd ki menetele a' lett még is, hogy a' többi fa mind el költ, a' Lacko jé nem. — Végre ezt-is meg vették ugyan, de sokkal oltsobban mint a' többit. — No András báty; így szolla Lacko, ilyet bizony soha se láték, az én fám olyan egyenes vala mint a' gyertya, de ezeknek az embereknek, a' mint látom, a' rószabb kell inkább tsak hogy soknak lássék, a' jövő uttal el hiszem én-is horgosokat teszek az egyenesek közé, 's a' város végén újra rakom szekeremet, meg próbálom ugy-is.

Bé érkeztek azonba Lackoék a' város belsejébe. A' piactól nem mesze lovaiknak egy kevés szénát vetettek, magok a' tolyongó sokaság közé siettek. Lackot meg lepte ugyan a' sok ado, vevő tolyongása, de még inkább bámulta a' sok szép és nagy házat. Leginkább szemibe tünt az, hogy egy templom mellé két tornyot építettek, 's ennek okát meg se foghatta. Azon is tsudálkozott,

hogy a' mely vászon áruló székelly aszonyok singet hoztak magokkal, új singet vesznek, 's midőn hallotta hogy ennek meg kell lenni, már azt éppen nem akarta hinni. Hat lovas hintot most látott leg elébb Lacko. Elébb azt gondolta hogy ugyan nagy terének kell a' hintoba lenni, 's midőn látta hogy tsak két személy ül benne 's egyéb tereh nints fel rakva azt mondotta, hogy vesztegetés volt hat lovat fogni bé, mert kettő el birt volna akkora szekeret, anyi terüvel, hegyre is.

Végre vissza kerültek szekereikhez hol egy embert találnek, ki kezébe fejer krétát tartva, egyenesen Lackonak fordul, 's vámot kér.

L. Meg adtam Uram a' vámot még a' város végén.

V. A' másféle vám, nekem szemét vám kell.

L. Mi az a' szemét vám, Andás báty?

A. Az a' Lacko, hogy itt szemetelünk a' szénával, ezt pedig pénzért takarítják-el, azért kell fizetnünk.

L. Nállunk a' faluba bezzeg nem kell eféléjért fizetni.

V. Más a' falu, más a' város Ötsém.

L. De Uram el takaritom én a' mit szemeteltem, 's szekeremen ki viszem a' gazot a' városból.

V. Én nem bánom akár mit tsínálsz vele, tsak ne beszély anyit hanem fizess, vagy minyárt ki veszem a' szokmányt nyakadból.
(végzete következik)